

TÜRKİYE İLE MACARİSTAN ARASINDAKİ İLİŞKİLER (1960-1980)

Doç. Dr. Bilal TUNÇ*

ÖZ

Türk siyasi tarihinde 1960 ile 1980 arasındaki on yıllık tarihsel süreç, Adalet Partisi Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde Türk dış politikasında önemli olaylar yaşanmıştır. Türk dış politikasının birçok açıdan ilerlemeler kaydettiğı ve Türkiye'nin dünya siyaseti içerisinde etkin bir rol oynamaya başladığı bu dönem, Türkiye'nin sonraki dönemlerde de siyasetini önemli ölçüde etkilemiştir. Türk dış politikasındaki yaşanan önemli olaylar kapsamında, bu çalışmayla Türkiye ile Macaristan arasındaki siyasi, ticari ve toplumsal münasebetlerinin nasıl olduğunun arşiv belgeleri ışığında ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu makalede özellikle 1960'lı yıllarda iki ülke arasındaki ilişkilerin nasıl geliştiğinin belgelerle kanıtlanması hedeflenmektedir.

Orta Avrupa'da bir kara ülkesi olan Macaristan, Türkiye ile son derece tarihi ve kültürel bağlara sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihten itibaren bu devletle dostça ilişkiler tesis eden Macaristan, bu diplomatik tavrını günümüzde de devam ettirmektedir. Macaristan'ın bu dostça diplomasinin farkında olan Türkiye de, Macaristan ile yakın münasebetler kurmak için çalışmaktadır. Hem Atatürk döneminde hem de Demokrat Parti Döneminde Türkiye ile Macaristan arasında tesis edilen birçok alandaki münasebetlere, 1960'lı yıllarda da devam edilmiş ve iki ülke arasında birçok alanda yeni protokoller imzalanmıştır. Bunun özellikle 1960'lı yıllarda olması, tarafımızdan hazırlanan çalışmayı ayrıca önemli kılmaktadır. Bu çalışma, arşiv belgelerinden ve telif eserlerden istifade edilerek oluşturulmuştur. Son olarak, Türkiye ile Macaristan Arasındaki İlişkiler (1960-1980) adlı bu makale, nitel bir çalışma olup; doküman analizi tekniğı kullanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlaşma, Kültür, Macaristan, Siyaset, Ticaret, Türkiye.

RELATIONS BETWEEN TURKEY AND HUNGARY (1960-1980)

ABSTRACT

The ten-year historical period between 1960 and 1980 in Turkish political history is called the Justice Party period. During this period, important events took place in Turkish foreign policy. This period, in which Turkish foreign policy made progress in many respects and Turkey began to play an active role in world politics, had a significant impact on Turkey's diplomacy in the following periods. Within the scope of important events in Turkish foreign policy, this study aims to reveal how the political, commercial and social relations between Turkey and Hungary are in the light of archival documents. In this article, it is aimed to reveal with documents how the relations between the two countries developed especially in the 1960s.

Hungary, a country in Central Europe, has extremely historical and cultural ties with Turkey. Having established friendly relations with the Republic of Turkey since its establishment, Hungary maintains this diplomatic attitude today. Being aware of this friendly diplomacy of Hungary, Turkey is also trying to establish close relations with Hungary. Relations in many fields, established between Turkey and Hungary both during the Atatürk era and the Democratic Party era, continued in the 1960s and new protocols were signed between the two countries. The fact that this happened especially in the 1960s makes the study prepared by us also important. This study was created by making use of archival documents and copyrighted

* Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü/Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı/, btunc@agri.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-5361-8494

works. Finally, this article named Relations between Turkey and Hungary (1960-1980) is a qualitative study; It was prepared using the document analysis technique.

Keywords: Agreement, Culture, Hungary, Politics, Commerce, Turkey.

Giriş

Türkiye ile Macaristan ilişkilerinin ele alındığı bu çalışma iki bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümde 1960'tan'den 1970'e kadar olan süreç incelenmiştir. Burada iki ülke arasında diplomatik, ticari ve siyasi ilişkilerin nasıl olduğu belgelerle ortaya konulmuştur. İkinci bölümde 1970 ile 1980 arasındaki süreçte Türkiye ile Macaristan arasındaki münasebetlerin geliştirilmesi için iki ülke tarafından ne gibi çalışmaların yapıldığı belgelerle ortaya konulmuştur.

Türk-Macar ilişkileri, tarihî açıdan son derece derinlere uzanan bir eskiye sahiptir. Bu eskiyeğin temelinde de kültürel açıdan birbiri ile ilişkili iki ana konu yer alır. Bunlardan birincisi çeşitli bilim dallarını temsil eden Macar bilim adamlarınca, Macarların etnik kökenleri, ana yurtları ve tarihteki geçmişleri hakkında yapılan çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlar, ikincisi de dil yapısı açısından Macarca ile Türkçe arasındaki bağlantının niteliği durumudur. Bu nedenle birbirine son derece yakın iki milletin münasebetleri her dönem iyi olmuştur (Tunç-Falus, 2021: 347).

Türk halkının vermiş olduğu Kurtuluş Mücadelesinden sonra zorlu bir ekonomik sürecinden geçen Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu büyük bir beğeniyle takip eden Macaristan Hükümeti, Türkiye ile olan siyasi ve kültürel münasebetlerinin dışında iktisadi açıdan ekonomik ilişkiler de kurmuştur. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan siyasi açıdan Avrupa'da yalnız kalan Macaristan, diğer ülkelerle iş birliği yapmanın zor olduğunu anlamış ve yeni bir devlet olan Türkiye ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini daha da güçlendirmiştir (Çolak, 2014: 415). Böylece Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Macaristan ile Türkiye arasında siyasi ve kültürel ilişkiler dışında ekonomi alanında da ilişkilerin iyi bir seviyeye gelmesi için gerekli ortam oluşmuştur şeklinde düşünülebilir. Daha önceki devirlerde olduğu gibi 1960'lı yıllarda da diplomatik münasebetlerin kurulmasına dikkat edilmiştir. Bu dönemde Macaristan'la olan ticari ve siyasi münasebetlerin yanı sıra toplumsal ilişkilerin de gelişmesi için ciddi adımlar atılmıştır. Türkiye Macaristan Arasındaki İlişkiler (1960-1980) adlı çalışmayla daha önce iki ülke arasındaki ilişkilerle ilgili yapılan bilimsel çalışmalara katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bilhassa Cumhuriyet'in ilk yıllarında iki ülke arasındaki münasebetlerle ilgili hem makaleler hem kitaplar hem de tezler bulunmaktadır. Ancak bunlar içerisinde spesifik olarak DP döneminde iki ülke arasındaki münasebetlerle ilgili çalışma bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu makale ile söz konusu eksikliğin giderilmesi ve bu alanda çalışan bilim insanlarına katkı sunulması hedeflenmiştir.

1. 1960 ile 1970 Yılları Arasında Macaristan ile Olan Münasebetler

II. Dünya Savaşı bu yıkıcı sonuçlarının yanında uluslararası ortamın farklı paradigmlar etrafında yeniden şekillenmesinde sonraki tarih olan (Tuna Kocaoğlu, 2021: 4) 1960'lı yıllarda başlayan bloklar arası "yumuşama" ve bunun paralelinde Türk-Rus ilişkilerinde yaşanan normalleşme süreci, şüphesiz ki dış politikada Moskova'yı takip eden Macaristan'ın Türkiye ile ilişkilerini olumlu yönde etkilemiştir. Bu dönem, ilişkilerini her fırsatta geliştirmenin gayretinde olan Türkiye ve Macaristan için iyi bir

fırsat olmuştur. Aşağıdaki bilgilerden görülebileceği üzere iki ülke arasındaki elçiliklerin büyükelçilikler seviyesine yükseltilmesiyle birlikte diplomatik ilişkiler üst düzeye çıkarılarak ilişkilerin daha sıkı bir şekilde ilerletilmesi sağlanmıştır (Çelik, 2015: 41).

1960 yılından itibaren iki ülke arasında özellikle ekonomi alanında ciddi antlaşmalar yapılmaya başlanmış ve mevcut ticaret hacminin genişletilmesi için adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, iki ülke arasında 13 Şubat 1960 tarihinde Ankara'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti arasındaki 12 Mayıs 1949 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir (Resmî Gazete, 16 Ağustos 1960, Sayı:10.759, s. 1959). Bu antlaşmanın aynısı 1961 yılında imzalanmış ve Macaristan'a hangi malları ihraç edileceği kararlaştırılmıştır. Macaristan'a ihraç edilecek mallar arasında kuru üzüm, fındık, kepek, pamuk, narenciye, tütün, gübre, palamut, soya fasulyesi, fasulye, kuru incir, keten tohumu, tiftik, küçükbaş hayvan derisi, balmumu, badem, haşhaş tohumu, deri, afyon, çimento, şeker, kitre, burçak, mercimek, kendir tohumu, şarap, kükürt, krom cevher, brom ve balık yer almaktadır. Türk devleti ise Macaristan'dan daha çok elektrik ve elektronik ürünler ithal etmiştir (Resmî Gazete, 25 Temmuz 1961, Sayı:10.863, s. 4716-4725). İki ülke arasında 1949 yılında imzalanmış bulunan ticaret antlaşmasının 1960 ve 1961 yıllarında yeniden yürürlüğe alınması ve kapsamının genişletilmesinin Türkiye ve Macaristan'ı birbirine daha da yaklaştırma açısından olumlu bir gelişme olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

1962 yılında Türkiye'nin Macaristan dâhil olmak üzere çok sayıda ülke ile ticareti geliştirmek amacıyla resmi görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye ile Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Polonya ve İsrail arasındaki mevcut ticaret ve tediye antlaşmalarına bağlı olarak 1961 yılı içerisinde ülkeler arasında karşılıklı ithal ve ihraç edilecek mallar için daha önce ve süresi 1961'in sonunda biten protokollerin yerine yenilerinin eklenmesi ve bahsi geçen antlaşmalarda değişiklik yapılması amacıyla 26 Aralık 1961 Ticaret Bakanlığı görevlendirilmiştir. Bu işleri yürütmek üzere Ticaret Bakanlığı Müşaviri Mazlum Ataman'ı başkanlığında Bakanlık Dış Ticaret Müşaviri Aclan Akkerman, Ümran Ölçüoğlu, Maliye Bakanlığı uzmanlarından Şinasi Umay, Dışişleri Bakanlığı Üçüncü Kâtipi Zeynel Çelik ve Merkez Bankası Müdür Muavini Vecih Çelebioğlu'ndan oluşan bir heyet Budapeşte'ye gitmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:163.64.5). Söz konusu heyetin çalışmaları sonucu gerekli çalışmalar yapılmış ve ticaret antlaşmalarının süreleri yeniden uzatılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren çok sayıda Macar uzman Türkiye'ye davet edilmiş ve çeşitli işlerde istihdam edilmiştir. Özellikle önemli birimlerde bu uzmanlar görevlendirilmişlerdir (Yıldırım, 2012: 123). Bu doğrultuda 1960 yılı ocak ayında Macar Yüksek Kimya Mühendisi Mihaly Buza'nın Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü emrinde çalıştırılması kararlaştırılmış ve görev süresinin 7 Aralık 1960 tarihinde bir süreyle uzatılması kararlaştırılmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:157.24.15). Bunun gibi 1962 yılında Yüksek Elektrik Mühendisi Tibor Gyula Fodor'un İşçi Sigortaları Kurumu'nun sağlık tesisleriyle diğer alanların röntgen, tıbbi ve sıhhi cihazların bakımında ve Eddy Natjek isimli şahsın da İstanbul Belediye Başkanlığı Konservatuvarı'nda 1961 ve 1962 öğretim yılı içerisinde görevlendirilmişlerdir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:165.29.11; CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:164.21.19). 1963 yılında ise Macar Dili ve Edebiyatı uzmanı Lazslo Rasonyi'nin Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Hungaroloji bölümünde çalışması için İçişleri ve Dış

İşleri Bakanlıkları tarafından gerekli izinler verilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:168.7.17). Adı geçen her iki bakanlık gibi Sanayi Bakanlığı da Macar uzmanlardan faydalanmıştır. Bu kapsamda, 1964 yılında Dr. Georg Olatka'nın Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığı bünyesinde çalıştırılması için Sanayi Bakanlığı onay vermiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:181.64.19). Ayrıca Türk-Macar ilişkileri konusunda uzman olan Tibor Halasi'nin de 1963'ten itibaren Türkiye'de çalışmaya başlaması son derece önemli bir gelişmedir (Çoban, 2016:434). Yukarıda ifade edildiği üzere Türkiye'de Cumhuriyet tarihi boyunca çok sayıda Macar uzmanın Türkiye getirilmesi sağlanmıştır.

Bilindiği üzere ülkeler arasındaki münasebetlerin oluşturulmasında ya da geliştirilmesinde elçiler son derece önemli rol oynamaktadırlar (Meray, 1956: 81). 1960'tan 1963'e kadar Türkiye adına bu görevi yürüten kişi Burhan Işın'dır. 1962 yılında Macaristan'ın Türkiye elçisi ise değişmiştir. Bu değişimle Macaristan'ın Ankara elçiliğine İmre Kutas adlı kişi atanmıştır. Daha önce Bern, Brüksel ve Paris gibi önemli elçiliklerde bulunan Kutas, 31 Temmuz 1962'de Türk Hükümeti'ne belgesini vermiş ve göreve başlamıştır (CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:127.820.3). Böylece bu tarihten itibaren iki ülke arasındaki münasebetlerin yürütülmesinde İmre Kutas ve Burhan Işın adlı elçiler etkili olmuşlardır.

1962 yılında Macaristan'ın Türkiye elçisinin değişmesi gibi 1963'te de Türkiye'nin Macaristan elçisi değiştirilmiştir. Yapılan yeni atamayla beraber Burhan Işın'ın yerine Nedim Erinçer atanmıştır. Bu elçiyle beraber Acar German 2. Katip ve Sami Soylu isimli şahıs da ataşe olarak görevlendirilmiştir (Dışişleri Bakanlığı Yıllığı (1964-1965), 1965: 53). 1967 yılına kadar yaklaşık olarak dört yıl boyunca görev yapan yeni elçinin iki ülkenin birçok alanda yakın münasebetler tesis etmesinde ciddi katkıları olmuştur. Bu katkıların neler olduğu aşağıda verilen bilgilerden açıkça görülmeye mümkündür.

Türkiye ile Macaristan arasındaki ithalat ve ihracat ürünlerine dair protokol 3 Mart 1964 tarihinde Budapeşte'de imzalanmıştır. Bu protokole göre 1964 yılı itibarıyla ticaret hacminin 21,7 Milyon Dolar olması hedeflenmiştir. Söz konusu protokole ile Macaristan'dan Türkiye'ye kimyevi maddeler, elektrik motorları, boyayıcı maddeler, tıbbi aletler, optik aletler, blum ve kütükler, demir ve çelikten mamul saç, boru ve profiller ile alüminyum levhalar vs. ihraç edilecekti. Buna karşılık Türkiye'den de Macaristan'a kuru üzüm, narenciye, fasulye, bakla, palamut, kükürt, krom, borasit ve krom satılacaktı. Daha sonra bu protokole ek bir madde daha eklenerek Macaristan'dan ihracat yapılması için 1 Milyon Dolar daha tahsis edilmiştir (Dışişleri Belleteni (Temmuz 1964), 1964: 52). Böylece yıldan yıla iki ülke arasındaki ticaret hacmi hep artış göstermiş ve bunun da iki ülke arasındaki münasebetleri daha da geliştirmiş olduğu düşünülebilir.

1964'te Türkiye Odalar Birliği tarafından yapılan davet üzerine Macar Ticaret Heyeti'nden üst düzey yetkililer Türkiye'ye gelmiştir. Bu görüşmede iki ülke arasında ticareti geliştirmek amacıyla neler yapılabileceği konusu tartışılmıştır. Bu ziyaretten sonra kalabalık bir Türk topluluğu da aynı yıl içerisinde Macaristan'da temaslarda bulunmuştur. Türk topluluğu içerisinde İstanbul Sanayi Odası, Ankara Ticaret Odası ve İzmir Ticaret Odasını temsil eden kişiler, 13 Temmuz 1964 tarihinde Macaristan'a gitmiştir. Bu heyet Türkiye'de Macarlarla yapılan görüşmeler gibi Macaristan'da da ilgili kişilerle görüşerek ticari ilişkileri geliştirmek ve Macaristan'la olan mevcut ticaret

hacminin daha da geliştirilmesi için müzakerelerde bulunmuşlardır. Burada bilhassa Türk tüccarların Macaristan'dan kaynaklanan sorunlarının çözümü için yardım talep edilmiştir (Çalik, 2013: 75). İki heyet tarafından yapılan bu karşılıklı ticari ziyaretlerin hem ticaretin gelişimi hem de başka alanlarda ilişkilerin daha iyileşmesi anlamında katkı sağladığı düşünülebilir.

1965 ve 1966 yıllarında Macar uzmanlardan istifade edilmeye devam edilmiştir. Bu bağlamda Devlet Konservatuvarı Viyolensel ve Oda Müziği Uzmanlığında İmre Toth'un çalıştırılması kararlaştırılmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:190.68.11). Bunlardan birisi de Eddy Najtek'tir 1966 yılında İstanbul Belediye Başkanlığı'na bağlı konservatuarda görevlendirilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:192.6.10). Daha önceleri de Bela Bartok isimli Macar uzman, Türk müziği alanında çalışmalarda bulunmuştur (Esin, 2017: 1594). Böylece birçok alanda olduğu gibi Türkiye'de müziğin geliştirilmesi için de Macar uzmanlar Türkiye'ye davet edilmiştir. Bunlar arasına yer alan Eddy Najtek ve İmre Toth da Bela Bartok gibi Türkiye'de müziğin geliştirilmesi anlamında ciddi katkılar sağlamış olduğu düşünülebilir.

Söz konusu atamalardan sonra 1966-1967 dönemi için Jozef Blaskovics, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeni Türk Dili Kürsüsüne atanmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:203.15.2). Bu arada önceleri İstanbul Belediye Başkanlığı'na bağlı konservatuarda görevlendirilen de Eddy Najtek, aynı yıl içerisinde yani 1966 yılında yapılan yeni bir kanunla İstanbul Belediye Başkanlığı Konservatuvarı Bale Korepitiörlüğü'nde çalıştırılması için İçişleri Bakanlığı tarafından karar alınmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:199.70.14). Bu atamadan sonra bir Macar uzman da Ankara Üniversitesi'nde görevlendirilmiştir. Bu doğrultuda, 8 Aralık 1966'da Dr. Gyula Nagy, bu üniversiteye bağlı Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Macar Dili ve Edebiyatı bölümünde göreve başlamış ve bunun için de gerekli izinler Dış İşleri Bakanlığı tarafından alınmıştır (Koşay, 696-968; CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:201.83.1). Bu atamayla beraber 1966 yılı itibarıyla Ankara Üniversitesi Macar Dili ve Edebiyatı bölümünde iki Macar dil uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Ülkeler arasında ilişkilerin geliştirilmesi bakımından en etkili yollardan birisi de buralara doğrudan ulaşımı sağlamak için gerekli adımların atılmasıdır. Burada özellikle önemli olan havayolu taşımacılığıdır (Gerede, 2015:III). Bunun farkında olan Türkiye, Macaristan dahil olmak üzere çok sayıda ülkeyle karşılıklı olarak havayoluyla ulaşımın sağlanması için gerekli çalışmaları yapmıştır. Bu bağlamda, 22 Haziran 1966'da Macaristan ile Türkiye arasında karşılıklı olarak hava yoluyla ulaşım alanında bir antlaşma sağlanıncaya kadar, bu ülkeyle karşılıklı olarak altışar aylık geçici süreyle tarifeli ve tarifersiz olarak uçuş ve iniş izinleri verilmesi için Ulaştırma Bakanlığı görevlendirilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:197.44.17). Bu bağlamda, Türkiye ile Macaristan arasında bir sivil havacılık anlaşması yapılması için Macaristan Sivil Havacılık Merkez İdare Müdürü Sandor Horvath başkanlığındaki Macar Heyeti ile Dışişleri Bakanlığı III. Daire Genel Müdürü H. Fahir Alaçam başkanlığındaki Türk Heyeti arasında 28 Haziran'da sonuçlandırılmıştır. Bu anlaşma 28 Haziran tarihinde Dışişleri Bakanlığında Türkiye adına Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Siyasî İşler Yardımcısı Ali Binkaya Macaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti adına da Macaristan Ulaştırma ve PTT Bakan Yardımcısı Rudolg tarafından imzalanmıştır. Adı geçen anlaşma ile Türk Hava Yollarının Budapeşte'ye iniş ve kalkış dâhil olmak üzere Macaristan üzerinden Orta ve Batı Avrupa'ya tarifeli seferler yapması sağlanmıştır.

Aynı zamanda Macar Hava Yollarına ait uçaklar da İstanbul'a iniş ve kalkış yapmak ve İstanbul'dan güneye doğru Türkiye üzerinden tarifeli hatlar ihdas etmek imkânını elde etmişlerdir (Dışişleri Belleteni, 1966: 8, 44; CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:197.45.16). Bu kanun maddesi 1 Haziran 1967 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 13 Haziran 1967, Sayı: 12620, s. 1; CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:209.53.17). Böylece 1966 yılından itibaren Türkiye ile Macaristan arasında karşılıklı olarak geçici olsa da hava yoluyla uçuşlar başlatılmıştır. Sonraki tarihlerde söz konusu uçuşlar daimî hale getirilmiştir.

1967 yılı Türkiye ile Macaristan münasebetleri açısından son derece önemli bir durum arz etmektedir. Zira 1925 yılından beri elçilik düzeyinde olan ilişkiler 1967 yılında büyükelçiliğe yükseltilmiş ve Budapeşte'de büyükelçiliği kurmak üzere de Veysel Versan görevlendirilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:210.63.1; CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:212.76.14). Adı geçen kişinin çalışmaları neticesinde Budapeşte'deki Türk elçiliği Budapeşte Büyükelçiliğine dönüştürülmüş ve kendisi de büyükelçi olarak atanmıştır. Aynı şekilde Macaristan'ın da Ankara elçiliği büyükelçiliğe dönüştürülmüş ve mevcut elçi olan İmre Kutas büyükelçi olarak görevine devam etmiştir. Bu kişiyle beraber Macaristan Büyükelçiliği'nde Ference Gemesi, Jenö Sule, Tamas Gerics ve Tamas Gerecsi büyükelçiliğin kurulmasında görev almışlardır (Dışişleri Bakanlığı 1967 Yıllığı, 1968: 281,787). Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren gelişme gösteren iki ülke arasındaki münasebetlerin, söz konusu yeni düzenlemeyle daha da ileri bir düzeye geldiği şeklinde yorumlanabilir.

1967 tarihli Türkiye'nin Macaristan Büyükelçiliği tarafından tutulan rapora göre iki ülke arasındaki ticari ilişkiler ciddi anlamda gelişme göstermektedir. 1967 yılı itibarıyla bu ülkeler arasındaki ticaret hacmi 30 Milyon Dolardan daha fazladır. 16.286.000 Dolarlık Macaristan'a ihracat yapan Türkiye, 14.244.000 Dolarlık da ithalat yapmıştır. Elçiliğin verdiği bilgilere göre, söz konusu veriler iki ülke arasındaki ticaret hacminin daha da gelişeceği yönünde olmuştur (CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0 Yer No:86.543.3). Ayrıca bu antlaşmadan sonra iki ülke arasında Türkiye-Macaristan Ticaret Protokolü imzalanmıştır. Bu protokole Türkiye'de temaslarda bulunan Macaristan Dış Ticaret Bakan Yardımcısı Jenö Baczoni ülkesi adına imza atmıştır (Dışişleri Belleteni (Ocak 1967), 1967: 7).

1968 yılında Türkiye ile Macaristan arasında kara nakliyatları antlaşmaları yapılması için birtakım çalışmalar ve resmi temaslarda yapılmıştır. Bu kapsamda, 29 Ağustos 1968'de Bakanlar Kurulu tarafından alınan karar gereğince iki ülke arasında kara nakliyatı konusunda Budapeşte'de gerekli görüşmeleri ve antlaşmaları yapmak üzere Rahmi Gümrükçüoğlu başkanlığında bir heyet görevlendirilmiştir (CA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:224.66.3). Şüphesiz ki kara nakliyatları konusundaki antlaşmaların temel amacı Türkiye ile Macaristan arasında ticaretin potansiyelini daha da arttırmak olmuştur.

Doğu ve batı blokları arası yumuşamanın başlamasıyla Macaristan ile Türkiye arasındaki münasebetlerde de bazı olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bu bağlamda, Macaristan Dış İşleri Bakanı Janos Peter Türkiye'ye gelmiş ve mevkidaşı Sabri Çağlayangil ile ikili temaslarda bulunmuştur. Milliyet gazetesine göre, Bakanlar arasında yapılan görüşmeler neticesinde iki ülke arasında ticaret hacmini büyütme, uzun vadeli bir ticaret antlaşması yapmak ve eğitim programları kapsamında öğrenci ve öğretim üyelerinin buralara rahat bir biçimde gidip gelmeleri konuları kararlaştırılmıştır.

Ayrıca bu görüşmeden sonra Janos Peter yayınlamış olduğu bir bildiriyle Kıbrıs Sorunu konusunda Türkiye ile aynı fikirde olduklarını beyan etmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:224.66.3).

İki ülke dışişleri bakanlarının eğitim ve öğretim konusunda kolaylıkların sağlanması konusunda kararların alınması bağlamında olumlu gelişmeler görülmeye başlanmış ve 1969 yılında Macaristan'dan Türkiye'ye bir öğretim üyesi gelmiş ve Türkiye'den de Macaristan'a bir öğretim üyesi giderek görev yapmışlardır. Bu çerçevede 3 Ekim 1969'da Ankara Yıldırım Beyazıt Lisesi Edebiyat Öğretmeni Fatma Muammer Temizer'in Budapeşte Üniversitesi'nde Türk Dili okutmanı olarak görev almasına Millî Eğitim Bakanlığı tarafından izin verilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:240.69.15). 21 Ekim 1969'da Doç. Dr. Tibor J. Herczeg'in Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi bölümünde çalıştırılması için ilgili bakanlıklar tarafından uygun bulunmuştur (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:241.73.2). Bu görevlendirmelerin iki ülke arasında kültürel bakımdan ilişkilerin daha da gelişmesine imkân vermiş olduğu şeklinde yorumlanabilir.

25 Ekim 1969 tarihinde Macaristan'ın Ankara elçisi değiştirilmiştir. 1963'ten 1969'a kadar elçilik yapan İmre Kutas'ın yerine György Zagor atanmıştır. Ancak bu atamadan önce mevcut elçi İmre Kutas döneminde Türkiye'nin Tekirdağ'ı ile Macaristan'ın Saroş Patak şehri kardeş şehir ilan edilmiştir. Türkiye'de farklı ülkelerle kardeş şehir uygulaması yapılmaktadır. Bu kapsamda, teklifi yapan Patak şehri Belediye Başkanı, Tekirdağ ile şehri arasındaki bağlılığı şöyle anlatmıştır. "Şehirlerimiz, büyük Macar hürriyet kahramanı Ferencz Rakoczi'nin hatırası ile birbirlerine bağlanmışlardır. Patak, Rakoczi'nin hürriyet için yaptığı mücadelenin merkezi olmuştur. Tekirdağ'da, şiddetle takip edilen prens bir sığınak olmuştur. Bu olay, iki milletimiz arasında dostluk sembolü haline gelmiştir" (Dışişleri Belleteni (1969), 1969: 7,87; Akman-Akman, 2017: 232). İki şehrin kardeş ilan edilmesinden hemen sonra ise Macaristan Halk Cumhuriyeti tarafından Tekirdağ'da bulunan Rakoczi Müzesi'ne bağış yoluyla çok sayıda eşya gönderilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:251.37.2).

Macaristan Dışişleri Bakanı Janos Peter'in Türkiye'ye ziyaretinden sonra 1970 yılında Türkiye'den de Macaristan'a Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil başkanlığında Oktay İşcen, Oktay Cankardeş, Erdem Erner ve Güner Öztekin oluşan bir heyetin Macaristan'a gitmesi 16 Kasım 1970 tarihli Bakanlar Kurulu'nda kararlaştırılmıştır. Bu ziyaret Macaristan Dış İşleri Bakanlığı'nın daveti üzerine yapılmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:259.80.20). 17-21 Kasım 1970 tarihlerinde yılında gerçekleştirilen söz konusu ziyarette Türk ve Macar Dış İşleri Bakanları, Avrupa meseleleri üzerinde dikkatle durmuşlar ve Avrupa güvenlik ve iş birliği meselelerini halletmenin önemini belirtmişlerdi (Dışişleri Belleteni (1970), 1970: 67). Bu durum, birbirleriyle güçlü münasebetler tesis etmeye çalışan her iki ülkenin dış politika alanında ortak hedefler belirlemeye çalıştığını göstermektedir.

Yukarıda izah edildiği üzere Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde birçok alanda Macar uzmanlardan istifade edilmiştir. Bu alanlardan birisi de bankacılık sektörüdür. Bu çerçevede Lazslo Pazmany'ın Doğu Karadeniz Bölgesi'nin İkizdere Santral turbin grupları revizyonu çalışmalarında bulunmak üzere İller Bankası emrinde çalıştırılması için İmar ve İskân Bakanlığı tarafından 14 Temmuz 1970 tarihinde gerekli izinler verilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:253.47.4). Bu dönemlerde Macar

uzmanlara Türkiye’de çalışma izinlerinin verilmesinin, ülkenin kalkınması ve gelişmesi açısından önemli olduğu şeklinde düşünülebilir.

2. 1970 ile 1980 Yılları Arasında Macaristan ile Olan Münasebetler

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi’nden elde edilen belgelere göre Türkiye ile Macaristan arasındaki ilişkilerin 1960’lı yıllarda olduğu gibi 1970’lerde de yoğun bir biçimde devam ettiği anlaşılmaktadır. Bilhassa 1960 ile 1970 arasındaki dönemde yapılan ticari antlaşmaların süreleri, 1970’li yıllarda uzatılmış ve ticaretin daha da gelişmesi için çaba harcanmıştır. Bu çerçevede, 4 Kasım 1970 tarihli Resmî Gazete ile Ticaret Bakanlığı tarafından iki ülke arasında mevcut olan Ticaret Protokolünde birtakım düzenlemeler yapılmıştır (Resmî Gazete, 4 Kasım 1970, Sayı:13.657, s. 8). Akabinde Macaristan ile olan mevcut ticaret ve ödeme antlaşmalarını imzalamak için 3 Şubat 1971’de bir heyete oluşturulmuş ve bu heyetin başına da Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi İkinci Başkanı olan Turgut Çarıklı getirilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:251.6.9). Ayrıca Türkiye Elektrik Kurumu’nun 10,5 Milyon Dolarlık Gaz Türbinli Santral Projesi’nin kısmi dış finansmanı için Türkiye ile Macaristan yapılan 1.847.853 Dolarlık kredi antlaşmasının imzalanması için 2 Mayıs 1971’de Başbakanlığını Nihat Erim’in yaptığı 33. Hükümet’in iki Maliye Bakanı Sait Naci Ergin görevlendirilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:265.28.18). Aslında bunların temel amacının iki ülke arasındaki ticarete oranını daha arttırmak ve Türkiye ile Macaristan Halk Cumhuriyeti’ni birbirine daha da yaklaştırmak olduğu açıkça görülebilmektedir.

İki ülke arasında önemli ticari görüşmelerin yapıldığı dönemde 17-21 Kasım 1971 tarihlerinde Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Macaristan Dışişleri Bakanı Janos Peter’in daveti ve iade-i ziyaret olarak Macaristan’a resmi bir ziyarette bulunmuştur. Çağlayangil’e ziyaret sırasında, Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Başkanı Ortaelçi Oktay İşçen, Araştırma ve Siyaset Planlama Dairesi Başkanı Ortaelçi Oktay Cankardeş, Doğu Dairesi Başkanı Ortaelçi Erdem Erner ve Özel Kalem Müdürlüğünde Başkâtip Güner Özte’den oluşan bir heyet eşlik etmiştir (Çalık, 2015: 69).

Daha önceki yıllarda olduğu gibi 1971 yılında da Türkiye’de çeşitli sektörlerde Macar uzmanlar istihdam edilmiştir. Bu kapsamda, 13 Temmuz 1971’de Bayındırlık Bakanlığı Demiryollar ve Limanlar İnşaat Başkanlığı bünyesinde hazırlanan Tatvan-Van-Kotur Centro projesinde Macar mültecilerden birisi olan İnşaat Mühendisi Istvan Eber’in sözleşmeli olarak çalıştırılması kararlaştırılmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:269.52.6). Aynı şekilde 4 Kasım 1971 tarihi itibarıyla Prof. Dr. Tibor Herezg’in Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi’nde çalışması için daha önce yapılan sözleşmesi uzatılmış ve Herezg’in yeniden Fen Fakültesi’nde çalışması için gerekli izinler verilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:273.79.19). Bu atamalardan sonra 15 Ağustos 1973 tarihinde Veres Gyözü isimli uzmanın da Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nde sözleşmeli personel olarak çalıştırılmasına ilgili bakanlıklar tarafından izin verilmiştir. Bu kişiler arasında, günümüzde Van ile Tatvan arasında Van Gölü ulaşımının yapılmasında ve buradan ciddi ekonomik gelirlerin elde edilmesinde Van-Kotur Centro projesinde çalışan Istvan Eber’in özellikle önemli bir katkısı olduğu aşikârdır.

1972 yılı başlarında Türkiye ile Macaristan, Polonya, Bulgaristan, Romanya ve Mısır Arap Cumhuriyeti arasındaki mevcut olan Ticaret ve Ödeme Antlaşmalarına bağlı olarak yapılması gereken ticaret müzakereleri için bu ülkelerin başkentlerinde yapılan toplantılara Hükümeti temsil eden heyetler belirlenmiştir. Bu bağlamda, Budapeşte’de ticaret alanındaki müzakereleri yürütmek üzere Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürü Turgut Çarıklı başkanlığında bir heyet görevlendirilmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:277.9.14). Böylece Türkiye ile Macaristan arasında 1972-1973 yılları arasında yapılacak ticaret ile ilgili görüşmeler bu heyet ve Macaristan Hükümeti’ni temsil eden heyet arasında yapılmış ve müzakereler de bu minvalde yürütülmüştür.

1972 yılında Türkiye ile Macaristan ilişkileri bağlamında yapılan en önemli düzenlemelerden birisi mevcut büyükelçinin değiştirilmesi olmuştur. Bu değişime bağlı olarak Budapeşte Büyükelçisi İsmail Soysal’ın merkeze, merkezden birinci derece memurlardan birisi olan Büyükelçi Fuat Kepenek, 5 Ağustos 1972 tarihinde yeni büyükelçi olarak atanmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:285.59.18). Başarılı bir büyükelçi Süleyman Sami Kepenek’in oğlu Fuat Kepenek, Türkiye’nin dış siyasetinde etkili kişilerden birisi olmuştur ((Atabey, 2019: 41-43). İşte böylesine başarılı bir diplomat olan Kepenek’in Türkiye ile Macaristan arasındaki ilişkilerin gelişmesine daha da katkısı olmuştur.

1970’li yıllarda gelişen yumuşama dönemi, 15 Ocak 1973 tarihinde Helsinki’de başlayan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansında Türkiye ve Macaristan devletleri örgütün kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Konferans sonucunda devlet ve hükümet başkanları tarafından imzalanan Helsinki Nihai Senedi (1 Ağustos 1975), örgütün temel belgesi niteliğinde olmuştur. Daha sonraki dönemler de iki ülke arasında Helsinki Nihai Senedi’nin şartlarına uygun olarak çeşitli anlaşmalar yapılmıştır (Çalik, 2015: 69-70). Türkiye ve Macaristan’ın uluslararası alanda ortak hareket etmesi, bu alanlarda ortak politikalar yürüttükleri şeklinde değerlendirilebilir.

Macaristan ile ticareti daha da geliştirmek amacıyla gümrük ve ticaret antlaşması imzalanmıştır. Bu bağlamda 9 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması’na bağlı olarak Katılma Protokolü’nün Türkiye açısından aynı tarihte geçerli olmak üzere 16 Ocak 1975 tarihinde onaylanmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:325.4.7). Bilindiği üzere gümrük taifeleri ve ticaret antlaşmaları, uluslararası alanda ticareti, hak ve sorumluluklar açısından belirleyen çok katımlı bir antlaşmadır (Görgün, 2020:9). Bu bağlamda, söz konusu antlaşmayla Türkiye Cumhuriyeti, Macaristan Halk Cumhuriyeti ile çok katımlı bir antlaşma imzalamış oluyordu.

1975 yılında Türkiye ve Macaristan arasında kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çerçevede, Macaristan’da Türk Devrine ait mevcut bulunan tarihi eserler, 1975 yılında, Macaristan Yapıtları Koruma Derneği’nin çalışmaları ile onarılarak bazıları hizmete açılmıştır. Budin’deki Gül Baba Türbesi’dir. Bu türbenin onarım işinde Macar Türkolog Gero Gyözö’nün ciddi katkıları olmuştur (Yılmaz, 2012: 481). Bir diğer ise Peç’teki Müslümanlara ait 17 dini yapıdan birisi olan Yakovalı Hasan Paşa Cami ve Tekkesi onarılarak Türk Sanat Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların yapılmasında, aynı dönemde Macaristan’ın Osmanlı hakimiyetine olan ilgi ve araştırmalarının yanı sıra, iki halkın geleneksel dostluğa dayanan geçmişinin de olduğu şüphesizdir (Çalik, 2015: 103; Şahin, 2019: 270).

1976 yılı Türkiye ile Macaristan arasında yoğun ilişkilerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Söz konusu dönemde ayrıca Türkiye'nin Budapeşte elçisi değiştirilmiştir. 1972 yılından 1976 yılına kadar büyükelçilik görevini yürüten Mehmet Fuat Kepenek'in yerine yapılan yeni düzenlemeyle 25 Şubat 1976'da Lagos Büyükelçisi olan Talat Benler atanmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:347.110.8). Böylece bu tarihten itibaren iki ülke arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde yeni büyükelçi etkili olmaya başlamıştı.

1976 yılı içerisinde Türkiye'den Macaristan'a çok sayıda heyetlerin gittiği görülmektedir. Macaristan'a giden ilk heyet Macaristan Dış İşleri Bakanı Jance Nagy'in daveti üzerine Genel Sekreter Şükrü Elekdağ'ın başkanlığında bir heyet katılmıştır. Elekdağ'ın heyetinde Sencer Asena, Mehmet Ezen ve Uğur Ziyal yer almıştır. Bu heyet 2 Nisan 1976 tarihli Bakanlar Kurulu'nda belirlenmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:352.132.4). Macaristan'a giden ikinci heyet ise Macaristan ile Türkiye arasındaki kültürel faaliyetleri geliştirmek amacıyla gitmiştir. Bu amaçla, iki ülke arasında 1976-1977 devresini kapsayacak Kültür Mübadele Programını müzakere üzere 3-9 Temmuz 1976 tarihleri arasında Budapeşte'de yapılan toplantılara Dış İşleri Bakanlığı Kültür İşleri Genel Müdürü Vahap Aşıroğlu başkanlığında 6 kişilik bir heyet gitmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:356.153.7).

Yukarıda belirtilen heyetler dışında iki heyetin daha temaslarda bulunmak üzere Budapeşte'ye gittiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, Macaristan ile Türkiye arasındaki mevcut ticari münasebetleri gözden geçirmek amacıyla 17-21 Aralık 1976 tarihleri arasında Budapeşte'de yapılma karma komite toplantısına Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Dr. Agah Oktay Güner başkanlığında bir heyet katılmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:364.8.15). Bu tarihte giden diğer heyet ise ekonomik ve teknik konusunda çalışmalarda bulunmuştur. Bu kapsamda, iki ülke arasında Ekonomik ve Teknik İş Birliği Antlaşmasını imzalamak amacıyla Dış İşleri Bakanlığı İkili Ekonomik İlişkiler Genel Müdürü Vekili Behiç Hazar başkanlığında bir heyet 18-23 Kasım 1976 tarihlerinde Budapeşte'ye giderek müzakerelerde bulunmuştur (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:364.13.10). Söz konusu heyetlerin Türkiye adına Budapeşte'de müzakerelerde bulunması, iki ülke arasında 1976 yılı içerisinde yoğun münasebetlerin varlığını ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Van şehrinde 24 Kasım 1976 tarihinde 7,6 şiddetinde çok büyük bir deprem yaşanmıştır (Arpat-Şaroğlu-Biz, 1977: 29). Türkiye'nin bu zor döneminde Macaristan Hükümeti tarafından Türkiye'ye yardımlar yapılmıştır. Van'daki depremzedelerin ihtiyaç duyduğu battaniyelerin, giyim eşyalarının, ilaçların ve gıda ürünlerinin bir kısmı Macaristan tarafından gönderilmiştir. Bunun dışında Ankara'dan Van'a yardım malzemesini taşıması için Macar Hükümeti, Türkiye'ye tırlar sevk etmiştir (Çalik, 2015: 70). Bu durum, Türkiye ile Macaristan arasında insani yönden yardımların yapıldığını ortaya çıkarmaktadır. Zira Türkiye Cumhuriyeti de 1956 Macar Devrimi sırasında Macar halkının yanında durarak onlara gerekli yardımları yapmıştır (Tunç-Falus, 2021, 349).

1976 yılında olduğu gibi 1977'de Türkiye'den Macaristan'a farklı alanlarda birtakım heyetlerin gittiği ve müzakerelerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, Macaristan Milli Eğitim Bakanı Dr. Karoly Polinszky'in davetlisi olarak Milli Eğitim Bakanı Ali Nailli Erdem başkanlığından kurulu bir heyet Macaristan'da temaslarda bulunmuştur (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:364.11.1). Bu tür teknik alanda

yapılan heyetler arası görüşmelerin her iki ülkenin de gelişimine ciddi katkı sunmuş olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

1977 yılında Türkiye ile Macaristan arasında ekonomi alanında iki adet antlaşma yapılmıştır. Bunlardan ilki 12 Kasım 1974 tarihli Ticaret Antlaşması gereğince 5 Temmuz 1977 tarihinde Budapeşte’de imzalanan protokolün onaylanmasıdır. Böylece mevcut antlaşma gereği ticaret şartlarında gerekli düzenlemeler yapılmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:365.27.16). Türk Heyeti, ticareti geliştirmek maksadıyla Macaristan'a ihracatının artırılması arzu edilen diğer ihraç ürünlerinin yanı sıra limon, fındık, tütün, küspe, pamuk, pamuk ipliği, çeşitli sanayi mallarının ihracat imkânlarının bulunduğunu Macar Heyetine bildirmiştir. Ayrıca, Macaristan Heyeti, Türk yatırım programlarına iştirak etmek isteyen Macar firmalarının ticaret ve iş birliği imkânları konusunda Türk Heyetine bilgi vermiştir (Resmî Gazete, 11 Ağustos 1977, Sayı: 16024, s. 1-7).

1977’de iki ülke arasında ekonomi alanında imzalanan ikinci antlaşma ise daha geniş kapsamlı olmuştur. 11 Ocak 1977 tarihinde Türkiye ile Macaristan arasında uzun vadeli ekonomik, teknik, sanayi ve bilimsel iş birliği yapmak amacıyla Ankara’da imzalanmış bulunan antlaşma 12 Eylül 1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:367.58.15). 1977 tarihli antlaşmayla bu iş birliğinin gelişmesinin iki ülkenin ekonomik, teknik ilerlemesinin hızlandırılmasına katkıda bulunacağına inanılmıştır (Resmî Gazete, 13 Aralık 1977, Sayı: 16138, s. 1-2). Böylece bu yeni antlaşma sayesinde iki ülke arasında mevcut olan ticaret dışında sanayi ve bilimsel alanlarda da ortak faaliyetlerde bulunulması için gerekli adımlar atılmış bulunuyordu.

1979 yılında Türkiye ile Macaristan arasında ekonomi alanında iki önemli antlaşmanın imzalandığı görülmektedir. Bu antlaşmalardan ilki protokolün imzalanmasıdır. Bu kapsamda, iki ülke arasında 12 Kasım 1974 tarihli Ticaret Antlaşması maddesi uyarınca oluşturulan Türkiye- Macaristan Karma Komitesi’nin Ankara’da yapılan ikinci dönem toplantısı imzalanan protokolü 20 Şubat 1979 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:377.209.20). Protokol görüşmeleri sırasında iki tarafın da heyetleri ticaretin artırılması ve çeşitlendirilmesi için aralarında anlaşmışlar ve ticaretin mevcut yapısının daha etkin bir biçimde çeşitlendirilerek geliştirilmesi hususunda görüşlerini belirtmişlerdir (Resmî Gazete, 29 Nisan 1979, Sayı: 16623, s.1). Bu yeni protokol antlaşması, Türkiye ile Macaristan arasındaki ilişkilerde ticaretin ne kadar önemli bir rol oynadığını tekrar ortaya çıkarmaktadır.

1979 yılında ekonomi alanında yapılan ikinci antlaşma ise iki ülke arasında yapılan ekonomik işbirliği antlaşmasıdır. Bu kapsamda, Türkiye-Macaristan Ekonomik İşbirliği Karma Komitesi’nin 4-6 Haziran 1979 tarihlerinde Ankara’da yapılan ikinci toplantısı sonunda 6 Haziran 1979 tarihinden geçerli olmak üzere bir protokol imzalanmıştır (CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:380.249.7). Bu protokole göre iki ülke arasında sanayi, enerji, tarım, ticaret ve mali alanlarda çalışmalar yapılması kararlaştırılmıştır (Resmî Gazete, 6 Ekim 1979, Sayı: 16778, s. 3).

Sonuç

İki eski kadim millet olan Türklerle Macarların asırlar boyu devam eden son derece derin münasebetleri bulunmaktadır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından sonra da güçlü ve tarihi olan münasebetlerin daha da geliştirilmesi için çaba

harcanmıştır. Bu çerçevede, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü döneminde kurulmuş olan ticari ve siyasi ilişkiler, Demokrat Parti iktidarında en üst seviyeye getirilmeye çalışılmıştır. Özellikle 1956 Macar Devrimi sırasında Türklerin SSCB'ye karşı Macarları desteklemesi, Macaristan'ın Türkiye'ye daha da yakınlaşmasına ortam hazırlamıştır.

Türkiye'de 1961'den 1980'e kadar geçen dönemde etkili olan siyasi güç Adalet Partisi'dir. Yaklaşık yirmi yıl boyunca devam eden bu dönemde Türkiye'nin dış siyasetinde önemli gelişmeler yaşanmış ve Macaristan'la siyasi, ticari ve ekonomi alanlarında çok sayıda protokoller ve anlaşmalar yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden Türkiye ile Macaristan arasında çok anlaşmaları içeren belgelerin varlığı, iki devlet arasında tesis edilen münasebetlerin ne derece güçlü ve ne derece güçlü olduğunu göstermesi bağlamında son derece önemlidir.

1960'tan itibaren Doğu ve Batı Blokları arasında yumuşamanın olması ve Türkiye ile SSCB arasındaki ilişkilerin normal sürece girmesi, dış politikada SSCB'yi izleyen Macaristan'ın Türkiye ile olan münasebetlerini son derece olumlu yönde etkilemiştir. Demokrat Parti Dönemi'nde tesis edilen güçlü ilişkilerin bu dönemde de devam etmesinde söz konusu durumun çok büyük bir etkisi olmuştur. Özellikle karşılıklı olarak Ankara ve Budapeşte'de büyükelçiliklerin açılmasıyla diplomatik münasebetler de en üst seviyeye çıkarılmıştır. Bu olumlu ilişkilerin en önemli sonucu olarak ekonomi alanında birtakım gümrük anlaşmaları yapılmış ve iki ülke arasındaki ticaret hacmi ciddi oranda arttırılmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye Cumhuriyeti, birçok alanda Macar uzmanlardan istifade etmiştir. Bu uzmanların da Türkiye'nin başta mimari ve mühendislik olarak gelişmesinde ciddi katkıları olmuştur. Bu bağlamda Tek parti iktidarında ve 1950'li yıllarda olduğu gibi 1960'lı ve 1970'li yıllarda da başta kimya ve elektrik alanlarında olmak üzere çok sayıda alanda uzman Macarlı Türkiye'ye davet edilmiş ve çeşitli alanlarda istihdam edilmişlerdir. Özellikle Türkiye'nin sanayi alanında güçlenmeye başladığı yıllarda Macarlı uzmanların ciddi katkılarının olduğu bilinen bir gerçektir.

1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkiye ve Macaristan arasında üst düzeyde ikili görüşmeler yapılmış ve bu yolla iki ülkenin birbirine daha da yakınlaşması sağlanmıştır. Bu bağlamda Macaristan'dan üst düzey yetkililer Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye'den de büyük heyetler Macaristan'a gitmiştir. Her iki ülke arasında karşılıklı yapılan bu resmi ziyaretler sırasında özellikle gümrük alanında anlaşmalar yapılmış ve bu anlaşmalarla ticaret hacmi ciddi oranda arttırılmaya çalışılmıştır. Bu anlaşmalar sırasında ithalat ve ihracat mallarına yenileri eklenmiş ve bu yolla ticareti yapılan ürünlerin de miktarı arttırılmıştır.

Türkiye ve Macaristan arasında ticari ve siyasi münasebetlerin geliştirilmesinin dışında eğitim ve öğretim alanında da birtakım adımlar atılmıştır. Özellikle 1969'dan itibaren iki ülkenin dışişleri bakanlarının eğitim ve öğretim konusunda kolaylıkların sağlanması konusunda kararların alınması bağlamında olumlu gelişmeler görülmeye başlanmış ve 1969 yılında Macaristan'dan Türkiye'ye bir öğretim üyesi gelmiş ve Türkiye'den de Macaristan'a bir öğretim üyesi giderek görev yapmışlardır. Bu duruma

1970'li yıllarda da devam edilmiş ve her iki ülkenin dış işleri bakanları, bu anlamda önemli adımların atılmasında etkin olmuşlardır.

1970'li yıllarda Türkiye ve Macaristan arasında kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda, Macaristan'da Türk Devrine ait mevcut bulunan tarihi eserler, Macaristan Yapıtları Koruma Derneği'nin çalışmaları ile onarılarak bazıları hizmete açılmıştır. Bu çalışmaların yapılmasında, aynı dönemde Macaristan'ın Osmanlı hâkimiyetine olan ilgi ve araştırmalarının yanı sıra, iki halkın geleneksel dostluğa dayanan geçmişinin de olduğu şüphesizdir. Bu bağlamda, günümüzde Macaristan'da bulunan tarihi yapıların güçlü durmasında ve çok sayıda turist tarafından ziyaret edilmesinde, Türkiye tarafından yapılan bu çalışmaların büyük katkısı olmuştur.

KAYNAKÇA

Telif Eserler

Akman, Çiğdem- Akman, Elvettin. 2017. "Türkiye'de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi". Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 27 (2): 228-254.

Arpat, Esen vd. 1977. "1976 Çaldıran Depremi". *Yeryuvarı ve İnsan Dergisi*, Şubat: 29-41.

Atabay, Mithat. 2019. "Başarılı Bir İdareci Süleyman Sami Kepenek". *İdarecinin Sesi Dergisi*. 192: 41-43.

Çalık, Fatma. 2015. "Soğuk Savaş Döneminde Türkiye-Macaristan İlişkileri". *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 4(2): 33-60.

Çalık, Fatma. 2013. Türkiye-Macaristan İlişkileri (1939-1989), *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla.

Çoban, Erdal. 2016. "Türkiye'de Bir Macar Türkolog: Tıbor Halası-Kun", *DTCF Dergisi*, 56(2): 413-439.

Çolak, Melek. 2004. "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Türk-Macar Ekonomik İlişkileri". *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 6 (6): 413-428.

Dışişleri Bakanlığı Yıllığı (1964-1965).1965.Ankara Dışişleri Bakanlığı Yayınları.

Dışişleri Belleteni (Temmuz 1964). 1964. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları. No:1.

Dışişleri Belleteni (Temmuz 1966). 1966. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları. No:16.

Dışişleri Belleteni (Ocak 1967). 1967. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları. No:28.

Dışişleri Bakanlığı 1967 Yıllığı. 1968. Ankara: Ankara Basımevi ve Ciltevi Yayınları.

Dışişleri Belleteni (1969). 1969. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları.

Dışişleri Belleteni (1970). 1970. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları. Sayı: 64.

Esin, Funda. 2017. "Bela Bartok'un Perspektifinden Türk ve Macar Halk Müziği Değerlendirmesi". *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6 (33): 1581-1595.

Gerede, Ender (Ed.). 2015. *Havayolu Taşımacılığı ve Ekonomik Düzenlemeler Teori ve Türkiye Uygulaması*. Ankara: T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Yayınları.

Görgün, Mehmet Ragıp. 2020. "Gümrük Tarifeleri, Tarife Dışı Engeller ve Gümrük Birliklerinin Ekonomik Etkisi". *Uluslararası İktisat* (Ed. Mehmet Ragıp Görgün- Selminaz Adıgüzel), Ankara.

Kocaoğlu Tuna, Ceyda. 2021. "Soğuk Savaş Sürecinde Komünizme Karşı Türkiye'nin Uluslararası Güvenlik ve Savunma İşbirlikleri Kurma Çabaları: Balkan Paketi ve İttifakı". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17 (37): 1-38.

Koşay, Hamit Zübeyir. "Türk- Macar Tarihi Münasebetleri Hakkında, Türkolog ve Üniversite Doçenti NAGY Gyula Kaldy'nın "Npszabatsag" Gazetesinin 15 Kasım 1970 Nüshasında Çıkan Beyanati", s. 696-698, (<https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/3387/tur>, E.T. 15.05.2022).

Meray, Seha L. 1956. "Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 11 (3): 79-117.

Şahin, Nazan. 2019. "Yakovalı Hasan Paşa ve Peçuy'daki Külliyesi". *Selçuk Üniversitesi Araştırmalar Dergisi (USAD)*. 11: 263-280.

Tunç, Bilal- Falyus, Orsolya. 2021. "Relations Between Turkey and Hungary in the Democratic Party Period (1950–1960)". *Politics in Central Europes (SCIENDO)*, 17 (2): 347-366.

Yıldırım, Seyfi. 2012. "Cumhuriyet Döneminde Türk-Macar İlişkileri Çerçevesinde İstihdam Edilen Macar Uzmanlar". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(15): 121-150.

Yılmaz, Mehmet Emin. 2012. "Macaristan'daki Türk Mimari Eserlerinin Onarımları Üzerine Notlar". *Uluslararası Balkanlar Sempozyumu (5-7 Ekim 2012)*. Isparta. 476-492.

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:209.53.17.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:163.64.5.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:157.24.15.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:165.29.11.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:164.21.19.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:168.7.17.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:181.64.19.

CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:127.820.3.
CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:190.68.11.
CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:192.6.10.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:203.15.2.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:199.70.14.
CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0; Yer No:201.83.1.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:197.44.17.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:197.45.16.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:210.63.14.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:212.76.14.
CCA, Fon Kodu: 30.1.0.0 Yer No:86.543.3.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:224.66.3.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:240.69.15.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:241.73.2.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:251.37.2.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:259.80.20.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:253.47.4.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:251.6.9.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:265.28.18.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:269.52.6.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:273.79.19.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:277.9.14.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:285.59.18.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:325.4.7.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:347.110.8.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:352.132.4.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:356.153.7.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:364.8.15.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:364.13.10.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:364.11.1.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:365.27.16.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:367.58.15.
CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:377.209.20.

CCA, Fon Kodu: 30.18.1.2; Yer No:380.249.7.

Resmî Gazete

Resmî Gazete, 16 Ağustos 1960, Sayı:10.759, s. 1959.

Resmî Gazete, 25 Temmuz 1961, Sayı:10.863, s. 4716-4725.

Resmî Gazete, 13 Haziran 1967, Sayı: 12620, s. 1

Resmî Gazete, 11 Ağustos 1977, Sayı: 16024, s. 1-7.

Resmî Gazete, 13 Aralık 1977, Sayı: 16138, s. 1-2.

Resmî Gazete, 29 Nisan 1979, Sayı: 16623, s.1.

Resmî Gazete, 6 Ekim 1979, Sayı: 16778, s. 3.